

Obr. 1 Při výzkumu mohylového pohřebiště ve Wádí Kitně: Evžen Strouhal s dělníky se občerstvují vodou z tradiční nádoby zvané „qula“ (foto archiv E. Strouhala) / Fig. 1 During the exploration of the tumuli cemetery in Wadi Qitna: Eugen Strouhal and workmen taking refreshment from the traditional ceramic jar named “qula” (photo archive of E. Strouhal)

Evžen Strouhal (24. 1. 1931 – 20. 10. 2016). Nekrolog

Ladislav Bareš

Ve věku nedožitých 86 let zemřel dne 20. října 2016 v Praze prof. MUDr. et PhDr. Evžen Strouhal, DrSc., významný antropolog se světovým renomé, který s českými egyptology dlouhodobě spolupracoval na archeologických výzkumech v Egyptě. Strouhal, narozený 24. ledna 1931 v Praze, pocházel z rodiny dlouhodobě spojené s českou vědou a Karlovou univerzitou, jejímž rektorem byl v letech 1903–1904 jeho dědeček Vincenc Strouhal (vlastní profesí experimentální fyzik). Životu a dílu tohoto svého předka zasvětil Evžen i jednu ze svých posledních knih *Profesor Čeněk Strouhal, zakladatel české experimentální fyziky* (Praha 2012).

Evžen Strouhal vystudoval na Karlově univerzitě tehdejší Fakultu všeobecného lékařství (1956) a Filozoficko-historickou fakultu (1959). Po promoci na lékařské fakultě byl přidělen k práci ve Státních lázních Františkovy Lázně (1956–1957), odkud přešel, jako odborný asistent, do Biologického ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni (1957–1960). Zde začala jeho pozdější dlouholetá pedagogická činnost, která se díky jeho širokým znalostem a hluboce lidskému přístupu, možná však i jeho mimořádně vysoké a štíhlé postavě nezapomenutelně vryla do

paměti několika generací jeho studentů. Po krátkém působení na lůžkovém oddělení Výzkumného ústavu endokrinologického v Praze-Motole se v roce 1961 stal členem Československého (dnes Českého) egyptologického ústavu, pracoviště Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

V letech 1961, 1964 a 1965 se ve funkci antropologa, ale i archeologa a podle potřeby i lékaře zúčastnil tří expedic do Núbie, pořádaných v rámci mezinárodní akce UNESCO na záchranu památek ohrožených vodami nově budované Vysoké přehrady u Asuánu (obr. 1). Významně

se podílel zejména na výzkumu pohřebišť z pozdně Římské a raně Byzantské doby u Wádí Kitny a Kalábši, jehož výsledky později publikoval v práci *Wadi Qitna and Kalabsha South. Late Roman – Early Byzantine Tumuli Cemeteries in Egyptian Nubia* (sv. 1: *Archaeology*, Praha 1984; 2. svazek, shrnující výsledky antropologického zkoumání, vychází v současné době již posmrtně). V návaznosti na práci v Núbii zorganizoval v zimní sezóně 1965–1966 a v roce 1967 dvě antropologické expedice zabývající se obyvatelstvem přesídleným z oblasti zaplavené Vysokou asuánskou přehradou. Zkoumání současné egyptské populace se věnoval i na jiných místech země a výsledky své práce shrnul do řady odborných studií, dodnes vysoce oceňovaných jako důležitý pramen pro studium dané problematiky.

Už v této době se zároveň podílel i na československém (později českém) archeologickém výzkumu v Abúsíru nedaleko Káhiry, kterého se rozsáhle a dlouhodobě účastnil i po odchodu z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Jako antropolog i archeolog se v letech 1961, 1966 a 1968 zúčastnil odkrytí Ptahšepesovy mastaby, největší nekrálovské hrobky z Egypta 3. tisíciletí př. n. l. (obr. 2; viz také barevná příloha). Výsledky své práce shrnul mj. v publikaci *Secondary Cemetery in the Mastaba of Ptahshepses at Abusir* (Praha 1993, spolu s Ladislavem Barešem), jejímž byl hlavním autorem.

V roce 1969 se stal jedním ze zakladatelů Oddělení pravěku a starověku Náprstkova muzea, složky Národního muzea v Praze. Toto pracoviště, shromažďující sbírkové

Obr. 2 Evžen Strouhal s dalšími členy československého týmu v Ptahšepesově mastabě v Abúsíru (foto archiv ČEGÚ, 1974) /
Fig. 2 Eugen Strouhal with other members of the Czechoslovak team in the mastaba of Ptahshepses at Abusir (photo archive of CIE, 1974)

fondy z oblasti Egypta (včetně nálezů z československých archeologických výzkumů), severní Afriky a Předního východu, pak vedl až do roku 1992. V této funkci se rozhodujícím způsobem podílel na katalogizaci rychle rostoucího sbírkového fondu, doplňovaného kromě nálezů z československých výzkumů v Abúsíru také převodem předmětů staroegyptského původu z jiných muzeí a sbírek, a organizačně zajišťoval jeho konzervování a restaurování. Během poměrně krátké doby se mu podařilo v Náprstkově muzeu soustředit velkou část staroegyptských mumii nacházejících se na našem území. Na základě tohoto souboru, představeného v roce 1971 výstavou „Staroegyptské mumie“, pak uskutečnil projekt jejich zkoumání, na němž se podílel i radiolog doc. Luboš Vyhnánek a další odborníci. Tento projekt, jehož výsledky byly shrnuty do publikace *Egyptian Mummies in Czechoslovak Collections* (Praha 1979, spolu s Lubošem Vyhnánkem), patřil ve své době k nejrozsáhlejším výzkumným projektům tohoto typu na světě a vzbudil zaslouženou pozornost mezinárodní odborné veřejnosti.

V Náprstkově muzeu Strouhal připravil řadu výstav staroegyptských památek a ty byly s velkým úspěchem přeneseny i na další místa. Značnou pozornost věnoval zejména průřezové výstavě staroegyptského umění (Cheb 1980, Olomouc 1982), která se měla stát základem budoucí stálé expozice staroegyptských památek; k tomu ale už nedošlo. Od r. 1993 se stal přednostou Ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, který vedl až do roku 1998 a v němž jako emeritní profesor působil až do konce života.

Strouhal i po svém odchodu z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy úzce spolupracoval s českými egyptology a jako antropolog a archeolog se zúčastnil řady archeologických expedic do Abúsíru. Významně se podílel na zkoumání mnoha památek z 3. až 1. tisíciletí př. n. l. S jeho jménem je spojeno publikování výsledků dosavadního výzkumu ve velkých šachtových hrobkách z poloviny 1. tisíciletí př. n. l. v Abúsíru, včetně antropologických nálezů z nevylopuené hrobky kněze lufay a jeho rodiny, kde mj. identifikoval i jeden z nejstarších dokladů nádorového bujení. Výsledky antropologického výzkumu osob pohřbených v abúsírských hrobkách, pro něž získal i spolupráci mnoha dalších odborníků, se objevují ve velkém množství výzkumných zpráv, předběžných sdělení v odborných časopisech, ale i rozsáhlých kapitol v závěrečných publikacích v řadě *Abusir*.

Strouhal dlouhodobě spolupracoval i s dalšími archeologickými týmy působícími v Egyptě, zejména s britsko-nizozemskou, resp. francouzskou expedicí v severní Sakkáře, a podílel se i na publikování antropologických výsledků z dalších výzkumů na mnoha místech Egypta (např. rakouské expedice v núbijské Sajále). Díky jeho někdejšímu působení

na Lékařské fakultě Káhirske univerzity se k němu jako ke svému učiteli hlásily celé generace egyptských antropologů.

Ve své vlastní vědecké práci se Strouhal soustřeďoval především na otázky fyzické antropologie, ale dlouhodobě se zabýval i paleopatologií. V obou těchto oborech platil po několik posledních desetiletí za jednu z předních vědeckých kapacit ve světě. Byl členem řady mezinárodních vědeckých společností a mj. patřil mezi zakladatele celosvětové Paleopatologické asociace (Detroit 1982). Dlouhodobě se zabýval zejména historickými doklady nádorového bujení a své poznatky vtělil do publikace *Trpěli i dávní lidé nádory? Historie a paleopatologie nádorů, zvláště zhoubných* (Praha 2008, spolu s Alenou Němečkovou). Podílel se na antropologickém zkoumání tělesných pozůstatků mnoha významných historických osobností starověkého Egypta, včetně panovníků a členů jejich rodin. Je autorem nebo spoluautorem celkem dvaceti vědeckých monografií a téměř čtyř set vědeckých článků a studií a také několika set vědeckých zpráv a recenzí.

Vedle toho napsal i čtyři populární knihy, z nichž největšího úspěchu dosáhl *Život starých Egyptanů*, poprvé vydaný v roce 1989 a od té doby opakovaně vycházející a přeložený do osmi jazyků. Výsledkem jeho další celoživotní vášně – cestování (navštívil více než stovku zemí) – pak byly knihy *Do srdce mauretánské Sahary* (Praha 1974), *Setkání s Aljaškou* (Praha 1981) a *Sedmkrát do Núbie* (Praha 1989), v nichž populární formou představil kromě ryze osobních zážitků i mnohé ze svých bohatých znalostí a zkušeností z vědecké práce.

Vyvrcholením této činnosti se měla stát jeho účast na přípravě monumentálního vícesvazkového díla *Lékařství starých Egyptanů* (spolu s egyptology Břetislavem Vachalou a Hanou Vymazalovou), shrnujícího medicínské znalosti starých Egyptanů na základě překladů původních textů s rozsáhlým odborným komentářem. Strouhal se bohužel dočkal pouze vydání prvního svazku (Praha 2010), který následně (v roce 2014) v anglické mutaci publikovalo i Nakladatelství Americké univerzity v Káhiře. Uveřejnění dalších dvou dílů, na jejichž přípravě se podílel, se již nedožil.

Evžen Strouhal byl po více než padesát let jednou z významných postav úzce spojených s českou egyptologií, a to jak při archeologických výzkumech v Egyptě, tak i u nás. Svými přednáškami a konzultacemi se podílel na výchově několika generací českých i zahraničních egyptologů na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jako takový zůstane v naší paměti.

Ladislav Bareš (ladislav.bares@ff.cuni.cz)

Český egyptologický ústav, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Obr. 3 Účastníci první antropologické expedice do Nové Núbie (1965) v chrámu v Kóm Ombo – zleva: Evžen Strouhal, Jindřich Valšík, Vladimír Ferák, Fawzia Helmi Hussejnová, jejich řidič a Henri Ramly (foto archiv E. Strouhala) / Fig. 3 The members of the first anthropological expedition to New Nubia (1965) in the temple of Kom Ombo – from the left, Eugen Strouhal, Jindřich Valšík, Vladimír Ferák, Fawzia Helmi Hussein, the driver and Henri Ramly (photo archive of E. Strouhal)